

rudolf bićanić kao političar

eugen pusić

hazu,
zagreb, hrvatska

—> Govoreći o Rudolfu Bićaniću pred gotovo trideset godina, na ovom mjestu, na komemorativnoj sjednici Vijeća Pravnog fakulteta, postalo mi je jasno kako je teško govoriti o značajnoj ličnosti s kojom si bio prijatelj. Podsvjesno zaključivanje pri tome ide otprilike ovako: »Nemoguće da je bio velik čovjek, bio je moj prijatelj Rudi«. Podsvjesno ili ne, »u nazočnom slučaju«, kako bi rekli naši stari beamteri, taj bi zaključak bio pogrešan. Iz vremenskog razmaka od trideset godina, može se takav sud donijeti sa više sigurnosti: Rudolf Bićanić bio je velik čovjek. Velik čovjek na pomalo tragičan način, kako to često biva kad pripadaš malom narodu zle sudbine i kad taj narod živi na rubu dosega zračenja velikih povijesnih i kulturnih središta.

Rudolf Bićanić bio je zaista velik čovjek, jer je posjedovao, u najboljoj kombinaciji i sastavu, četiri svojstva koja bi, u idelanom slučaju mogla krasiti velikog političara, svojstva koja su zaista i pokazivali vrhunski političari u normalnim uvjetima razvijenih zemalja.

- To je, prvo, natprosječna inteligencija. Bez dovoljno visokog kvocijenta inteligencije, čovjek ne samo što ne zna naći rješenja za probleme nego često ne vidi u čemu je problem. Rudolf Bićanić, kako pokazuje »Ekonomska podloga hrvatskog pitanja«, znao je u čemu je problem.
- Drugo neophodno svojstvo političara jest određena jezgra inkoruptibilne čestitosti. Političari nisu sveci, niti se to može od njih očekivati. Ali ne smiju biti na prodaju, ne smiju se dati kupiti od različitih mafija, niti se dati zastrašiti od njih. Rudolf Bićanić pokazao je tu neupitnu čvrstoću karaktera, pod ekstremnim uvjetima političkog progona, sudjelovanja u vlasti, emigraciji, pa i zloćudne političke marginalizacije.
- Treće, političar mora imati jasne pojmove o putu kojim valja krenuti. Jasno je da se radi o osobnom uvjerenju, bez jamstva da je to jedinospasavajuće rješenje za sve probleme koje zajednica ima. Prema jedinospasavajućim rješenjima, uostalom, jedinospasavajući stav jest krajnja skeptičnost. Rudolf Bićanić mišljenjem i radom izgradio je svoje uvjerenje o najboljem putu za tadanju Hrvatsku: politička afirmacija hrvatskog nacionalnog identiteta, demokratski oslonjena na seljačku

većinu, bez ikakva nacionalizma i netolerantnosti, s progresivnom lijevom orijentacijom na uravnoteženi gospodarski i socijalni, a ubrzani znanstveni i tehnički razvitak.

- Čvrto, političar ne bi smio biti sentimentalni romantičar, već mora biti nesentimentalni realist. To nipošto ne znači da mora biti bezosjećajan. Baš suprotno, bezosjećajni ljudi nikad neće biti kadri pridobiti bilo koga za svoj put i koncept, jer im hladnoća bezosjećajnosti ne bi dopustila da razviju za političara neophodni minimum karizmatičnosti. Ali nipošto ne smije svoje želje poistovjetiti sa stvarnošću, ne smije olako vjerovati da svi misle kao on, ne smije, u krajnjoj liniji, nasjesti svojoj vlastitoj propagandi. Bićanić je svojstvo nesentimentalnog realizma manifestirao svakom prilikom: u ocjeni vlastite stranke, HSS, i određenih romantičarskih zastranjenja u njoj, kao o odnosu na zelenu internacionalu i na seljačku autarkiju, u ocjeni promjenljive svjetske situacije tokom drugog svjetskog rata, u ocjeni komandne ekonomije u FNRJ i njezinih nužnih ograničenja.

S ovim svojstvima, Rudolf Bićanić pošao je putem politike kao zanimanja i bio je na tom putu maksimalno uspješan. **Ekonomska podloga hrvatskog pitanja** jest politički spis vrhunske kvalitete. Politička platforma na kojoj se hrvatsko pitanje u kraljevini Jugoslaviji jedino moglo i moralo postaviti bilo je ono koje je hrvatske interese poistovjetilo s demokratskom preobrazbom zemlje i koje je ujedno pokazalo da je demokracija u Jugoslaviji nezamisliva bez priznavanja nacionalnog identiteta svakog pojedinog naroda koji su bili obuhvaćeni Jugoslavijom, jer se samo u takvu okviru (u najmanju ruku federativnog uređenja) moglo primijeniti demokratsko načelo »jedan čovjek — jedan glas«. Tim je spisom zapravo dana platforma za cjelokupnu demokratsku opoziciju u Jugoslaviji, pa se može ustvrditi da je HSS baš time legitimiran za vodstvo Udružene opozicije, koja je uspjela slomiti diktaturu i započeti proces federalizacije.

Tu je liniju Bićanić održao jednako u opoziciji kao i na vlasti nakon sporazuma Maček-Cvetković, kao direktor Direkcije za vanjsku trgovinu Jugoslavije i poslije u emigraciji, kad se razišao s vladom u izbjeglištvu, u zastupanju interesa zemlje u prvim tijelima UNRRA-e, u dosljednom antifašističkom i lijevom stavu, upozoravajući na pogreške službene ekonomske politike. Niti je prihvaćao službenu ekonomsku ortodoksiju, niti je, s druge strane, iritiran neprestanim sumnjičenjem i šikaniranjem, napustio svoj dosljedni stav i otišao udesno »iz prkosa«.

Kao profesor Pravnog fakulteta unio je u svoju posve novu životnu liniju — *Wissenschaft als Beruf* (Znanost kao zanat), riječima Maxa Webera — svoj nezaustavivi aktivizam, svoju veliku inteligenciju i svoj kristalni realizam: vidjeti stvari kakve jesu i nazvati ih pravim imenom.

Htio bih ispričati dva doživljaja od kojih prvi obilježava Bićanića kao znanstvenog radnika, a drugi pokazuje da je bio posve svjestan kontingentnosti povijesti, njezine nepredvidljivosti i tragike ljudske sudbine u njoj.

Jednom sam ga pohodio bolesnog i našao kako u postelji čita Karla Poppera »The Logic of Scientific Discovery«, prošireni prijevod klasičnog »Die Logik der Forschung«, i on mi je tada rekao da, bez obzira na Popperove pretjeranosti i samouvjerenosti, smatra da u analizi prirode znanstvene djelatnosti dotad nitko nije dalje došao, da nema sigurna znanja,

da je sve samo privremena hipoteza, i da to vrijedi za sve znanosti bez razlike, prirodne i društvene, bez obzira na momentalnu razinu razvijenosti svake od njih. U doba kad su na sve strane, ne samo u nas, kolale ideje o bitnim epistemološkim razlikama među znanstvenim područjima, o svojevrsnosti društvenih znanosti, o njihovu posebnom položaju i osobitoj misiji, doživio sam Bićanićev stav o Popperu kao otvaranje prozora u zagušljivoj sobi. Kao u politici, tako i u znanosti Bićanić se pokazao kao hrabar čovjek, spreman da se uhvati ukoštac sa svakim problemom, otvorena pogleda bez žmirkanja, jasna viđenja bez iluzije, ali i bez straha od neizvjesnosti svojstvene svakom znanstvenom radu.

I drugo, u rano proljeće 1966. Bićanić se nalazio kao pozvani znanstvenik u Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences u Stanfordu. Ja sam se u isto doba zatekao u Kaliforniji, pa sam ga posjetio. Sjedimo mi tako na klupi u parku Centra i razgovaramo, kad Bićanić prekine razgovor i upozori me na jednog šetača. Visok, sijede kose, uspravan, u zimskom kaputu do gležanja, uza svu blagost kalifornijskog pretproljeća. »Znaš li tko je to? To je Aleksandar Fjodorovič Kerenskij, vođa Februarske revolucije 1917. u Rusiji i predsjednik ruske vlade do oktobra 17.« U tom mi je času postalo jasno, da Bićanić vidi ne samo Kerenjskog, nego aleatornost svačije sudbine u politici, pa i svoje vlastite. Ali ne samo da je vidi, već je i prihvaća hrabro, vedro, bez ikakve gorčine, kao jedan od neizbježivih uvjeta *de la condition humaine*, činjenice ljudskosti.

Rudolf Bićanić koji je pod normalnim okolnostima, i sam trebao biti predsjednik vlade u nekoliko mandata, pokazao je, u mojim očima više nego itko drugi, da funkcija ne čini čovjeka, nego obratno, da kvaliteta čovjeka daje sadržaj funkciji. Svojim djelom na ovom našem Pravnom fakultetu Rudolf Bićanić samo je, po ne znam koji put, potvrdio svoju ljudsku kvalitetu i time postao za sve nas trajno prisutan i nezaboravan.